

บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน*

The Roles of Buddhist Monks in Community Development

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

Chakkree Sricharumedhiyan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Thailand.

E-mail: chakkree_2532@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยจะเห็นได้ชัดเจนมากเพราะสังคมไทยมีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยจะมีความเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นงานมงคล เช่น งานวันเกิด งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ หรือแม้กระทั่งงานอวมงคล เช่น งานศพ งานทำบุญอุทิศ เป็นต้น บางแห่งพระอาจเป็นหมอกกลางบ้านเป็นเจ้าของตำราหมอยาพื้นบ้านตามภูมิปัญญาชาวบ้าน บทบาทก็มีความชัดเจนมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นเพียงข้อเสนอ ไม่ใช่คำตอบสำเร็จรูป แต่เป็นเพียงแนวคิดของบุคคลหนึ่งที่มีความสนใจในงานของพระสงฆ์ เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์และพยายามที่ผลักดันบทบาทพระสงฆ์ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและให้สังคมมองเห็นประโยชน์นั้นเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

บทความนี้ผู้เขียนจะนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องด้วยบทบาทของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์; การพัฒนาชุมชน; สังคมไทย

* Received September 18, 2017; Accepted January 15, 2018.

Abstract

The roles of Buddhist monks in Thai society are noticeably clear and discernible, considering the fact that Thai society is accustomed to Buddhism from birth until death. Indeed, Buddhist monks play a significant role in the society of Thailand, whether in auspicious ceremonies such as birthday, wedding, and house blessing ceremonies, or in misfortunate ceremonies such as funerals and bone washing rituals. In some places, monks may be quack doctors or owners of traditional pharmacopeia according to the community's wisdom. In this case, their roles are even more apparent. Nonetheless, the following statements are only a suggestion rather than an answer; they merely represent the ideas of one individual who is interested in the roles of monks and intends to promote the roles of monks to benefit the society, as well as increase social awareness of such benefits.

In this article, the author will present the issues associated with the role of a priest working in a style that is associated with the development of the community and to guide those interested in further study.

Keywords: Role Thai Monk; Community Development; Thai Society

บทนำ

ความเข้าใจที่ว่าพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาคือผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย บำเพ็ญพรต ปฏิบัติภาวนาอยู่แต่ในอารามนั้น แต่ในความเป็นจริงพระสงฆ์มีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์อยู่เสมอ เพราะปัจจัยในการดำรงชีพของพระสงฆ์นั้นขึ้นอยู่กับชาวบ้าน ด้วยชีวิตที่ยังต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นที่เป็นชาวบ้านหรือคฤหัสถ์นั่นเอง จึงเป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่า พระสงฆ์ไม่ได้หนีไปจากสังคมแต่ประการใด บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของพระสงฆ์คือ การตอบสนองแก่ชาวบ้าน ซึ่งการตอบสนองแก่ชาวบ้านนั้น พระสงฆ์จะทำการตอบสนองอย่างไร แค่นั้น จึงจะเห็นสมควรเหมาะสม พอดีและพองาม ประเด็นที่ควรพิจารณาเพื่อกระตุ้นเตือนจิตใต้สำนึกในการทำงานพัฒนาของพระสงฆ์ ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ดังเช่นการมีส่วนร่วม มีการร่วมประชุมในชุมชน ในเทศกาลและประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ งานขึ้นปีใหม่ ตักบาตร ทำบุญ การเทศน์พระเกียรติ เป็นต้น (Patumsawad, 2016) พัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสามารถที่พึ่งตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Phrakhrusamu Woravit Pasuko, 2016) เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม พร้อมกับการพัฒนาความสัมพันธ์กับสังคมด้วยการพัฒนาการส่งเสริมกิจกรรมที่ดีมีคุณค่าให้ต่อเนื่อง และต้องยึดหลักการในการพัฒนาคือความเป็นกลางทางการเมือง เป็นผู้ให้สติและปัญญาแก่สังคม และต้องอยู่เหนือความขัดแย้งพร้อมกับการสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคม ด้วยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นใหม่ในอนาคต (Kesanuch, 2016)

พระสงฆ์ คือ ผู้ซึ่งสละแล้วซึ่งภาวะความเป็นปัจเจกภาวะ แต่มีชีวิตเพื่อสังคหะภาวะ เพื่อชุมชนมีจิตวิญญาณเพื่อชุมชน ต้องมีความรู้สึกร่วมที่เป็นชุมชน (Community) เพราะชีวิตต้องมีความเกี่ยวข้อง มีการติดต่อสื่อสาร (Communication) กันตลอดเวลาทั้งในสมัยโบราณด้วยแล้ว วัดหรือพระสงฆ์จึงกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน บุคคลผู้จะมาบวชนั้นต้องเป็นผู้มีสภาพที่สูง (สถานะ) ทางสังคม และเมื่อลาสิกขา (สึก) ออกไปต้องไปเป็นนักปกครอง นักบริหาร หรือเป็นผู้นำทางศาสนพิธี แต่ปัจจุบันนี้กลับกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เศรษฐกิจ หลังจากเมืองไทยเราได้นำแนวคิดพัฒนามาจากคำว่า (Development) ซึ่งเป็นของชาวตะวันตกมาใช้เป็นฐานในการพัฒนา มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน (Complexity) ในด้านของเงื่อนไข เหตุปัจจัยหากไม่มีการศึกษาเรียนรู้ความเข้าใจในเหตุปัจจัย เงื่อนไขให้รู้เท่าทันแล้ว คงยากที่จะแก้ปัญหาของชุมชน ของสังคม ที่ว่าในสังคมเรามีปัญหาโดยได้กล่าวให้มีคำพูดที่สัมผัส เพื่อให้จำง่ายแต่ไม่ได้หมายถึงเรียงความสำคัญก่อนหลัง เช่น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นพิษปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม ล่มสลาย ปัญหาด้านการศึกษาสับสนวุ่นวาย ปัญหาด้านการพัฒนาที่เลื่อนลอย หรือ ปัญหาด้านค่านิยมบรรอบคอบบริโภคนิยม เป็นต้น

ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาหลักของสังคมไทยเรา ที่รอคอยการแก้ไขอย่างถูกต้องและจริงจังแม้จะแก้ไขถูกต้องแต่ถ้าขาดความจริงจังก็แก้ไขไม่ได้ และต้องแก้ไขอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบจึงจะสามารถจัดการแก้ปัญหาเหล่านี้ได้เพราะความเป็นโลกาภิวัตน์ และการรับเอากระแสโลกาภิวัตน์ที่ขาดภูมิคุ้มกัน สิ่งที่พัดพาไหลบ่ามามีก็คือข้อมูลข่าวสาร เมื่อประชาชนของเราที่บริโภคข้อมูลข่าวสารที่ขาดความรู้ความ

เข้าใจอย่างเท่าทันกับข้อมูลข่าวสาร เมื่อขาดความรู้เท่าทันก็กลายเป็นการหลงข้อมูลข่าวสาร ไม่ได้เสพข่าวสารข้อมูลเพื่อการเรียนรู้แต่เสพเพื่อเพิ่มความหลงความมัวเมา (Phrakru Sunthornthammasophon, 2017)

บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน

บทบาทของพระสงฆ์โดยที่เริ่มจากบทบาทภายในของคณะสงฆ์แล้วส่งผลต่อสังคมต่อชุมชนในวงกว้างมากยิ่งขึ้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านสุขภาพจิต บทบาทด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทด้านการเผยแผ่ และ บทบาทด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ (Phramaha Chakkree Yanasampunno, 2013) สามารถนำเสนอโดยสังเขปดังนี้

1) บทบาทด้านการปกครอง

บทบาทด้านนี้มองจากการปกครองภายในของพระสงฆ์เองเป็นการปกครองในเชิงลักษณะของหลักธรรมาภิบาล ดูแลกันโดยธรรม ปกครองกันแบบพ่อปกครองลูก อาจารย์ปกครองศิษย์ดังปรากฏตัวอย่างที่เป็นต้นแบบให้เห็นชัดเจน คือหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์จะพึงปฏิบัติต่อสัทธวิหาริก และหน้าที่ของสัทธวิหาริกที่จะพึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ ตรีสรสังให้พระอุปัชฌาย์และสัทธวิหาริก ตั้งจิตสนิทสนมในกันและกันให้พระอุปัชฌาย์สำคัญสัทธวิหาริกฉันทบุตร ให้สัทธวิหาริกนับถือพระอุปัชฌาย์ฉันทบิดา (Thai Tipitakas 4/65/81) และ เมื่อเป็นเช่นนี้ต่างจะมีความเคารพเชื่อฟังกันและกันยอมถึงซึ่งความเจริญงอกงามในธรรมตรีสรสังให้พระอุปัชฌาย์และสัทธวิหาริกให้อื้อเพื่อประพตติชอบต่อกัน หน้าที่ของสัทธวิหาริก เรียกว่าสัทธวิหาริกวัตร และอาจารย์วัตร หน้าที่ของศิษย์ที่จะพึงปฏิบัติต่ออาจารย์เรียกว่าอันเดวาสิกวัตร หน้าที่ของอาจารย์จะพึงปฏิบัติต่อศิษย์ทั้งสองฝ่ายต่างก็เอื้ออาทรต่อกัน มีไมตรีจิตต่อกัน

ประเด็นที่สำคัญของการปกครองพระสงฆ์นั้นจะต้องปกครองเพื่อให้เกิดการศึกษาได้สะดวกที่เรียกว่า สัปปายะ การปกครองที่ดีที่เป็นไปตามพระธรรมวินัยต้องให้เกิด ธรรมสัปปายะ คือให้สะดวกแก่การศึกษาธรรมปฏิบัติ คือการปกครองต้องให้อื้อต่อการศึกษาปกครองเพื่อให้เกิดการศึกษา เมื่อการศึกษาดี การศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นได้แล้วก็จะทำให้การปกครองง่ายขึ้นสะดวกขึ้น บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการปกครองนี้ นอกจากจะมีความสงบสุขมีความสุขสันติสุขในหมู่ของพระสงฆ์แล้วยังสามารถเป็นต้นแบบของการปกครองได้เป็นอย่างดี

2) บทบาทด้านสุขภาพจิต

ตามข้อกำหนดของสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข คือ การสร้างวัดให้เป็นสถานที่เกื้อหนุนต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของทั้งพระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน ด้วยความเกื้อกูลของชุมชน โดยหลักการ “5 ร.” คือ ร่มรื่น ร่มเย็น ร่วมสร้าง ร่วมจิตวิญญาณ และร่วมพัฒนา เพื่อ

การแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยของคน ชุมชน และสังคม ครอบคลุมทั้งสี่สภาวะ คือ กาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ และครบครันของความเป็นท้องถิ่นน่าอยู่ (Department of Health, 2004)

บทบาทของพระสงฆ์ในงานด้านสุขภาพจิต ไม่ว่าจะเป็นการป้องกัน ส่งเสริมสุขภาพจิต หรือการบำบัดรักษาผู้มีปัญหาสุขภาพจิต มีอิทธิพลอย่างมากทั้งในด้านบวกและด้านลบ ทั้งเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมและอาจไม่เป็นที่ยอมรับของคนในอีกสังคมหนึ่งก็ได้ อาจจำแนกบทบาทพระสงฆ์ในสังคมที่เกี่ยวกับสุขภาพจิตได้ดังนี้

1) พระสงฆ์ในฐานะผู้บำบัดรักษา

ในปัจจุบันพระสงฆ์ก็มีบทบาทสำคัญต่อการรักษา เยียวยาปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตอย่างมาก เช่น สำนักเขาน้ำพุ ได้มีชาวตั้งเกรียวกราวเมื่อหลายปีก่อนเมื่อพระสงฆ์ได้รับผู้ป่วยโรคเอดส์ที่ไร้ญาติขาดมิตร เพราะสังคมรังเกียจหรือเพราะความไม่เข้าใจของสังคม เนื่องจากผู้ป่วยโรคนี้สังคมไม่ยอมรับ เป็นที่รังเกียจของคนในสังคมแม้แต่พ่อแม่เองก็ยากจะทำใจยอมรับได้ จึงทำให้ญาตินำผู้ป่วยไปฝากไว้ในที่นั้น เพื่อลดค่าใช้จ่ายและภาระการดูแลผู้ป่วย และถ้ากระบอก รับประทานบำบัดผู้ติดยาเสพติด เป็นอีกสำนักหนึ่งที่ทำหน้าที่เพื่อบำบัดผู้มีปัญหาเพราะยาเสพติด ซึ่งมีชื่อเสียงมากและมีผู้เข้ารับการบำบัดรักษาจำนวนมาก แม้จะเป็นการบำบัดโรคทางกายมิใช่โรคทางใจอย่างที่พระองค์ประสงค์แต่ก็พอจะสงเคราะห์เข้ากันได้ ถ้าหากร่างกายดีก็ส่งผลต่อทางด้านจิตใจด้วย

2) พระสงฆ์ในฐานะผู้สะเดาะเคราะห์ หมอผี หมอดู

พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการทำให้ประชาชนได้สบายใจ เป็นการทำการบำบัดโดยอาศัยความเชื่อ ไม่ต้องใช้งบประมาณของทางราชการก็ทำได้ พระสงฆ์จึงมีบทบาทต่อสังคมไทยเป็นอย่างมากทั้งในทางที่ถูกต้องตามหลักการและนอกหลักการของศาสนา จะเห็นได้ว่าสังคมไทยสมัยก่อนยึดติดอยู่กับวัดกับพระสงฆ์จึงไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องสุขภาพจิตกัน แต่ทุกวันนี้คนเริ่มห่างวัด ห่างทางออกให้กับตัวเองไม่ได้ สถิติผู้ป่วยโรคจิตโรคประสาทจึงเพิ่มขึ้นทุกปี อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ก็มีพระธรรมวินัยเป็นขอบเขตในการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมเช่นกัน การป้องกันสุขภาพจิตตามหลักพระพุทธศาสนา (Srikueadong, 2000)

หากมองลึกลงไปถึงการพัฒนาด้านจิตใจ พระสงฆ์ได้พัฒนาจิตใจของคนในชุมชนจากคนที่ติดยาเสพติดให้เลิก จากที่เคยติดเหล้า จากที่เคยติดการพนันให้เลิกจากการพนัน จากที่เคยลุ่มหลงในไสยศาสตร์ที่เคยมกมายให้รู้ใช้สติปัญญา จากความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ) ให้มีความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) พระสงฆ์พัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้ขยันเก็บออม ประหยัดใช้จ่ายอย่างรู้คุณค่า ไม่ฟุ่มเฟือยหรือหุนหันพลองตามค่านิยมที่ผิดๆ (ค่านิยมที่ไม่่น่านิยม) สอนให้คนที่อยู่สังคมแต่สอนให้รู้จักเลือกคบคน โดยให้เลือกคบกับบัณฑิต ให้หลีกเลี่ยงจากคนพาลและสอนให้วางตนให้เหมาะสมกับภาวะแห่งตน รู้จักฐานะของตน

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า พระสงฆ์บางรูปเป็นหมอยา ใช้วิธีการรักษาแผนโบราณ โดยใช้สมุนไพรชนิดต่างๆสามารถรักษาโรคบางชนิดให้หายได้ และ พระสงฆ์สามารถแนะนำประชาชนให้รู้จักป้องกันโรคต่างๆ รักษาสุขภาพแวดล้อมในบ้านให้สะอาดรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ รู้การไปพบ

แพทย์ พระสงฆ์สอนให้ประชาชนเข้าใจเหตุผล รู้เท่าทันความเป็นจริง สามารถระงับทุกข์ได้ด้วยตัวเอง และ พระสงฆ์สามารถแนะนำผู้ที่มีความทุกข์ ให้ไปปรึกษานักวิชาการ ตามชนิดของความเดือดร้อน

3) บทบาทด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์

ในบทบาทด้านการศึกษานี้ หากจะมองบทบาทของพระสงฆ์โดยการมองจากพื้นฐานอันเป็นแก่นแท้ของคำสอนแล้ว ผู้เข้าสู่สมณเพศนั้นคือเข้าสู่สังคัมสงฆ์หมายถึงเข้าสู่วิถีแห่งการศึกษาและแท้จริงแล้ววิถีชีวิตของชาวพุทธก็คือวิถีชีวิตของผู้ต้องศึกษาทั้งสิ้นเพราะตราบไต่ที่ยังไม่บรรลุมรรคผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์นั้นหมายถึงยังต้องเป็นผู้ที่ต้องศึกษา ที่เรียกว่ายังเป็นพระเสขะบุคคลคือยังต้องศึกษาอยู่และสิ่งที่พระสงฆ์ซึ่งรวมไปถึงชาวพุทธทั้งหมดด้วยที่จะต้องศึกษาคือยึดเป็นหลักสูตรที่ต้องศึกษาที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด ประกอบด้วย (1) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง (training in higher morality) (2) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่นสมาธิอย่างสูง (training in higher mentality) (3) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง (training in higher wisdom) (P.A. Payutto, 2016)

ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่อนุเคราะห์ในด้านการศึกษาทั้งส่วนที่จัดการศึกษาเองโดยตรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ทางรัฐบาลไม่สามารถจัดการศึกษาบริการได้ทั่วถึงอันได้แก่ กลุ่มประชากรด้อยโอกาสทางสังคม ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจเป็นเหตุให้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ก็ได้อาศัยพระสงฆ์ให้การศึกษาระหว่างที่ศึกษาก็ไม่ต้องใช้งบประมาณจากรัฐบาลทุนจากประชาชนโดยตรงทั้งที่อยู่อาศัย อาหารและในการใช้จ่าย แม้จะมีส่วนหนึ่งที่เรียนจบแล้วที่ทางฝ่ายคณะสงฆ์ซึ่งไม่ได้ใช้งานแล้วทานเหล่านั้นก็ลาสมณเพศออกไปก็ไปทำงานให้ทางรัฐบาล โดยที่รัฐไม่ต้องลงทุนหากมองอย่างนี้แล้วจะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ได้ช่วยเหลือสงเคราะห์รัฐบาลด้วยไม่เพียงแต่ได้ช่วยอนุเคราะห์กับกลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาสเพียงฝ่ายเดียวแต่อย่างไรก็ตาม บทบาทของพระสงฆ์ในการศึกษาสงเคราะห์นี้ อาจมองได้ทั้งที่เป็นระบบคือจัดการเรียนการสอนมีหลักสูตรที่แน่นอน และอีกที่จัดอย่างไม่เป็นระบบอาจเป็นลักษณะการให้ทุนสนับสนุนการศึกษา การให้ทุนสนับสนุนในการสร้างอาคารเรียนให้ทุนซื้อสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ในการศึกษาให้ทุนการเรียนให้กับครูเพื่อพัฒนาครูในสาขาที่ขาดแคลนให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ฯลฯ

4) บทบาทด้านการเผยแผ่

บทบาทด้านนี้พระสงฆ์ได้รับมอบหมายจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงเพราะหน้าที่ของพระสาวกคือหน้าที่ศึกษาเรียนรู้หน้าที่คำสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจแล้วปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอน และต้องสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามด้วยนี่จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์สาวก การให้การอบรมการสอน การเผยแผ่เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งที่เรียกว่าการเทศน์ แสดงธรรมหรือการปาฐกถาก็ตามซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้วและนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวางส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชน

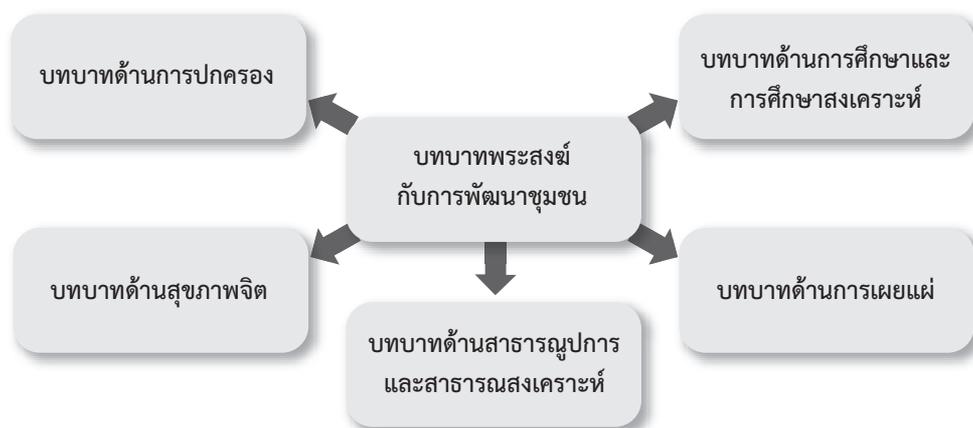
จะแตกต่างกันตามโอกาสและวาระต่างๆแต่สิ่งที่เป็นธรรมะคำสั่งสอนที่พระพุทธศาสนาที่นับได้ว่าเป็นสาระในพระพุทธศาสนานั้นเป็นเนื้อหาที่เป็นความจริงที่มีอยู่ที่เกิดขึ้นตามปกติ เพราะแท้ที่จริงแล้ว คำว่า “ธรรม” นั้น ก็คือ “ธรรมชาติ” นั้นเอง ประชาชนมองเห็นเป็นวิถีชีวิตหรือกิจวัตรของพระสงฆ์ได้โอกาสในการแสดงธรรมการเผยแผ่ธรรมอยู่เป็นปกติและในรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบ กล่าวคืออาจจะใช้วิธีการพูดคุยสนทนาในโอกาสพบปะจะเป็นการเผยแผ่โดยไม่เป็นกิจจะลักษณะ แต่ก็แฝงด้วยให้ข้อคิดทางธรรมในโอกาสที่ประชาชนมาทำบุญวันเกิดแล้วขอพรจากพระสงฆ์มาถวายสังฆทานแล้วพระสงฆ์ก็ให้พร ในช่วงเวลาสั้นๆ เป็นการสอนโดยผู้รับไม่รู้ว่าจะถูกสอน แต่ได้ซึมซับเอาคำสอน เอาอคติธรรมได้เกิดการเรียนรู้พระธรรมคำสอน หากพระสงฆ์สำนึกตระหนักในบทบาทเหล่านี้อย่างจริงจังพระสงฆ์จะมีโอกาสในการเผยแผ่ธรรมและได้เข้าถึงประชาชนโดยไม่ยากเลยและไม่ต้องรอเทศกาลสำคัญๆทั้งสิ้น ในความเห็นส่วนตัวแล้วรูปแบบโอกาสใดไม่สำคัญแต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ผู้ฟังเกิดการเรียน (Learning) จุดที่ต้องการคือให้ผู้ฟังได้เกิดการเรียนรู้ให้ใครเป็นศูนย์กลางก็แล้วแต่อยากจะทำด้วยว่าขอให้การเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง (Learning Center) อันเป็นจุดที่ต้องการให้เกิดกับผู้ฟังที่จะเป็นจุดเปลี่ยนแห่งพฤติกรรมของคน ว่าจะเปลี่ยนไปในทิศทางใดให้เขาเรียนรู้ในด้านใด (Phrakru Suntornthammaphon, 2017) พระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ที่สำคัญแบ่งออกได้ 2 สาย ดังนี้ คือ 1. การเผยแผ่ภายในประเทศ เช่น พระโพธิญาณเถระ (หลวงปู่ชา สุภัทโท) วัดหนองป่าพง, พระครูวิมลธรรมรัตน์ (หลวงพ่อบุญเสริม ธรรมปาโล) วัดป่ากัลลวีน (วัดป่าสวนกล้วย), พระอาจารย์สมภพ โชติปัญญา ประธานสงฆ์แห่งวัดไตรสิกขาทลาลมดาราม เป็นต้น 2. การเผยแผ่ภายในต่างประเทศ เช่น พระเทพโพธิวิเทศ (วิริยฤทธิ์ วิริยฤทธิ์) เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดีย, พระวิเทศบุญญาภรณ์ ประเทศสวีเดน เป็นต้น

5) บทบาทด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์

บทบาทด้านนี้ของพระสงฆ์หากพูดไปแล้วนับว่ามีความสำคัญไม่น้อยเพราะต้องคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นพระพุทธศาสนาอยู่ในที่ด้วย เพราะการสร้างวัด สร้างศาสนวัตถุต้องให้เป็นเอกลักษณ์ที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นพุทธคำว่าความเป็นไทยนั้นหมายถึงสิ่งเดียวกันเพราะความเป็นไทยมาจากรากฐานของความเป็นพุทธมาจากรากฐานแห่งความคิดอันเป็นพุทธพระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างในเชิงของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไว้ เพราะวัฒนธรรมคือวิถีชีวิต บทบาทพระสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์สงเคราะห์ เรายังได้เห็นชัดเจนว่า พระสงฆ์ที่มีบารมีเป็นเอกภามากๆ ท่านไม่ได้เก็บไว้เพียงท่านเอง หากแต่ได้ช่วยสร้างโรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ ศาลาที่ประชุม ศาลาพักริมทาง ทำบ่อน้ำ ทำสะพาน ฯลฯ อาทิ เช่น หลวงพ่อคุณปริสุทโธ (พระเทพวิทยาคม) วัดบ้านไร่, หลวงตามหาบัว ญาณสมปนโน (พระธรรมวิสุทธิมงคล) วัดป่าบ้านตาด ได้สร้างโรงพยาบาล สร้างโรงเรียน และหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2540 หลวงตามหาบัวได้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งในและนอกประเทศ จากการที่ท่านได้ดำเนินการทอดผ้าป่าทองคำและเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ ภายใต้ชื่อ โครงการผ้าป่าช่วยชาติ โดยหลวงตามหาบัว ญาณสัมปนโน เพื่อใช้เป็นทุนสำรองของประเทศไทย เป็นต้น

บทบาทด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์เป็นบทบาทหลักอีกด้านหนึ่งที่หมายถึงด้านการก่อสร้าง การพัฒนาศาสนวัตถุโดยเริ่มจากการสร้างศาสนวัตถุ ภายในวัดของพระสงฆ์สร้างเพื่อให้เป็นที่สะดวกแก่การศึกษาธรรม ประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม มิใช่เป็นการสร้างเพื่ออวดอ้างบารมี ประการต่อมาศิลปะที่สร้างควรมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยพุทธให้ปรากฏเหลืออยู่คู่กับสังคมไทยสืบต่อไป

จากการกล่าวมาข้างต้นนั้นสามารถสรุปเป็นผังโน้ตตามความสัมพันธ์องค์ประกอบ โดยพัฒนาจากกระบวนการคิดเชิงเหตุผล (Rational thinking) บนฐานความเป็นไปได้เชิงทฤษฎี (Based on theory) เพื่อเป็นแนวทางในการก้าวสู่กระบวนการพัฒนาชุมชน ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน

สรุป

ที่กล่าวมาเป็นหลักการในบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน และเป็นบทบาทจริงในทางปฏิบัติที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติโดยมี 5 ด้านด้วยกัน ได้แก่ 1.บทบาทด้านการปกครอง 2.บทบาทด้านสุขภาพจิต 3.บทบาทด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ 4. บทบาทด้านการเผยแผ่ และ 5.บทบาทด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ล้วนเป็นงานด้านการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อออกเผยแผ่สู่ประชาชนเป็นภารกิจที่มีความสำคัญมาก ประกาศวิถีวิตอย่างพรหมอันเป็นชีวิตที่ประเสริฐ นั่นหมายถึงพระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของการดำเนินชีวิต และสามารถนำพาชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

References

- Department of Health, Ministry of Public Health. (2004). *Temple Health promotion: Concepts and operations*. Bangkok: Ministry of Public Health.
- Kesanuch, S. (2016). The Monk Role Development for Resolving the Conflicts in Thai Social. *Dhammathas Academic Journal*, 16(1), 227-249.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- P.A. Payutto. (2016). *Dictionary of Buddhism*. (38th ed.). Bangkok: Phlithamma.
- Patumsawad, T. (2016). The participation of citizens in building strong communities Case Study Community Don Muang Khong. *Rajapark Journal*, 10(20), 178-189.
- Phrakhrusamu Woravit Pasuko. (2016). The Monks with the Strengthening of the Communities: A Case Study of Wat Sam Chuk, on the Western Site and the Eastern Site, *Journal of MCU Peace Studies*, 4(sp1), 270-283.
- Phrakru Suntornthammasophon. (2017). *The Roles of Monks and the Development of Community*. Retrieved September 25, 2017. From <https://www.gotoknow.org/posts/300502>.
- Phramaha Chakkree Yanasampunno. (2013). *Good Precepts, Good People*. Khon Kaen: Klunghana Vitthaya Press.
- Srikueadong, S. (2000). *Mental health*. (Teaching Documents). Retrieved November 13, 2017. From <http://palungjit.org/threads>.